

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 7 juni 1918 kl. 5 e. m.

Sammanstatta banko- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser om understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk, ävensom i ämnet väcka motioner rörande nämnda kredit samt övrig fastighetskredit.

I en till riksdagen den 30 april 1918 avläten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 415, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen besluta, att mom. 2 och 5 i gällande bestämmelser angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk skola från och med den 1 januari 1919 erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 2. Ekonomisk förening, som utgör sammanslutning för ett eller flera län av jordbrukskassor, (*centralkassa för jordbrukskredit*) kan, sedan den i enlighet med bestämmelser, vilka Kungl. Maj:t meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, av statsmedel erhålla bidrag utan återbetalningsskyldighet dels till organisationskostnader med 2,000 kronor jämte ett tillägg för varje län utöver ett, varav centralkassans verksamhetsområde består, av 1,000 kronor för ett län och 500 kronor för varje ytterligare län samt dels till de årliga förvaltningskostnaderna med 4,000 kronor under vart av de två första åren näst efter det, då godkännandet givits, med 2,000 kronor under vart av de följande fyra åren och med 1,000 kronor under vart av ytterligare fyra år, med tillägg för varje län utöver ett, varav centralkassans verksam-

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 8 saml. 2 avd. 1 häft. (Nr 1)

hetsområde består, av 1,000 kronor om året för ett län och 500 kronor om året för varje ytterligare län.

Mom. 5. Fråga om erhållande av bidrag, som ovan sägs, handlägges av Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där vederbörande kassas styrelse har sitt säte.

Ansökan om förvaltningsbidrag skall vara åtföljd av:

dels styrkta avskrifter av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för näst föregående år samt protokoll angående ansvarsfrihet för samma år för styrelsen,

dels ock, där ansökningen göres av jordbrukskassa, en av dess styrelse på heder och samvete bestyrkt uppgift angående det antal medlemmar, kassan under sin verksamhetstid närmast föregående år städse haft, jämte särskilt yttrande över ansökningen antingen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, må vara förordnat att öva tillsyn över kassans verksamhet, eller av styrelsen för vederbörande centralkassa. därest jordbrukskassan är ansluten till en sådan,

samt, där ansökningen göres av centralkassa för jordbrukskredit. yttrande över ansökningen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, skall förordnas för tillsyn över kassans verksamhet.

Efter prövning av ansökningshandlingarna äger Kungl. Maj:ts befallningshavande att av det för ändamålet anvisade statsanslaget utanordna det kassan, enligt vad ovan sägs, tillkommande bidraget.

Departementsefven

Departementsefven har i berörda statsrådsprotokoll för egen del anfört följande:

»De framställningar, för vilka jag ovan redogjort, avse, såsom av redogörelsen framgår, ändringar i dels vissa av riksdagen antagna bestämmelser, dels författningar, som av Kungl. Maj:t utfärdats, sedan tillfälle beretts riksdagen att yttra sig över till desamma uppgjorda förslag, samt dels förenämnda genom departementets försorg utarbetade förslag till instruktioner för styrelser och revisorer i jordbrukskassor och centralkassor samt formulär till bokföring m. m.

Vad angår framställningarna om ändringar i sistnämnda förslag och formulär m. m. kan jag fatta mig kort. Det är i detta hänseende icke fråga om några till allmän efterrättelse utfärdade författningar utan om råd och anvisningar, som visserligen böra följas, i den mån icke erfarenheter under arbetets gång giva vid handen, att de äro opraktiska eller eljest olämpliga, men från vilka avvikelser må göras, för så vitt förbättringar därigenom stå att vinna. Vinner vad jag i övrigt kommer att hemställa bifall, kommer det säkerligen att visa sig önskvärt att

underkasta nämnda förslag och formulär någon omarbetning, och då blir det ju tillfälle att i desamma vidtaga även sådana jämkningar i övrigt, till vilka vunen erfarenhet kan giva anledning. Med åtgärder i detta hänseende läser emellertid i varje fall böra få anstå, till dess de övriga förslag, jag kommer att framlägga, hunnit undergå vederbörlig prövning.

Det otvivelaktigt största intresset knyter sig till de framställningar, som gjorts om ändring i ovannämnda av Kungl. Maj:t utfärdade författningar. Genom dessa regleras själva organisationen av jordbrukskasserörelsen, och för grunderna till desamma, i den mån de beröras av de frankomna ändringsförslagen, har jag redan förut i korthet redogjort.

Här må endast framhållas, att man, då nämnda författningar förbereddes, hade att räkna med helt andra förhållanden — ett jämförelsevis stort och allmänt lånebehov hos de jordbrukare, för vilka organisationen var avsedd, och en i förhållande därtill ganska åtstramad låne-marknad — än som sedermera inträtt. Till följd av allmänt kända omständigheter hava nämnda förhållanden helt och hållet omkastats. Såsom i de gjorda framställningarna erinrats, råder för närvarande i allmänhet icke någon brist på kontanta medel hos jordbrukarna. En följd härav har blivit ett jämförelsevis ringa lånebehov bland dessa, medan å andra sidan penningar influtit till respektive kassor i vida större utsträckning än man kunde beräkna. Vidare har penningvärdets fall gjort, att särskilt de lånebelopp, med vilka man vid rörelsens igångsättande ansåg sig böra räkna, måhända redan från början väl försiktigt beräknade, blivit alldeles otillräckliga för de avsedda ändamålen. och detta förhållande har i sin mån bidragit till att tillslutningen till rörelsen blivit mindre än man hade påräknat. Till följd av alla dessa förhållanden hava svårigheter uppstått för de redan bildade kassorna att uppbringa sin rörelse till den höjd, som erfordras för deras bärighet, medan samtidigt bildandet av nya kassor väsentligen försvårats.

Det synes mig otvivelaktigt, att vissa ändringar i gällande bestämmelser böra vidtagas, för att så vitt möjligt undanröja de svårigheter, som sålunda uppstått för jordbrukskasserörelsen. Å andra sidan får ej förbises, att de nu rådande förhållandena till största delen äro av exceptionell art. Så snart mera normala förhållanden inträtt, läser man sålunda hava att räkna med ett väsentligen ökat lånebehov inom de kretsar, som beröras av verksamheten, på samma gång som med en växande svårighet att anskaffa för densamma erforderliga kapital. Vidare måste tillses, att man icke för avhjälpandet av ögonblickets svårigheter

offrar något av den trygghet mot förluster och den soliditet, de nu gällande föreskrifterna otvivelaktigt bereda. Det gäller således att söka hålla de ändringar, som vidtagas, inom sådana gränser, att icke återgången till mera normala förhållanden väsentligen försvåras.

Efter denna allmänna översikt över de grunder, jag anser böra följas vid en revision av de gällande föreskrifterna i ämnet, torde det tillåtas mig att övergå till en granskning av de framkomna ändringsförslagen vart för sig.

Härvid anser jag mig först böra beröra de förslag, som från de två nordligaste länen framställts om en väsentlig modifikation av de bestämmelser, som meddelats beträffande rätten till delaktighet i jordbrukskassor. Det synes mig obestridligt, att nämnda bestämmelser mindre väl lämpa sig för förhållandena i berörda län. Den omständigheten, att arealen odlad jord till varje brukningsdel uti ifrågavarande län är så jämförelsevis ringa, måste givetvis, om nu gällande bestämmelser i ämnet lämnas oförändrade, komma att lägga allvarliga hinder i vägen för uppkomsten av en jordbrukskasserörelse i nämnda län. Att, på sätt i de därifrån gjorda framställningarna föreslagits, bygga på kreatursantalet såsom supplementär grund för delaktighetens beräkning anser jag mig dock icke kunna föreslå. En sådan anordning, så tilltalande den i övrigt kunde synas, kommer i alltför bestämd motsättning mot den grund, efter vilken delaktigheten i övrigt beräknas och som ju utgår från brukningsarealen såsom den bestämmande faktorn. Det torde vara otvivelaktigt, att denna grund i stort sett är ägnad att åt det hela bereda den soliditet, utan vilken rörelsen snart skulle falla sönder, på samma gång som den i tillämpningen är enkel att röra sig med. Stora praktiska svårigheter skulle också möta att bygga delaktigheten på kreatursantalet. Detta är icke på långt när så konstant som brukningsarealen, och varje förändring i kreatursstockens storlek skulle ju komma att medföra en förändring i delaktigheten och därmed i lånerätten med ty åtföljande omreglering av lånebeloppen.

Jag anser därför andra utvägar böra sökas för att tillgodose behovet inom nämnda län. Det gäller därvid att få till stånd bestämmelser, som på samma gång de icke innebära ett brott mot de en gång antagna organisationsformerna mera smidigt än de nuvarande låta sig anpassas efter förhållandena i de orter, om vilka nu är fråga.

Ett uppslag i sådan riktning, värt att taga fasta på, synes mig ock vara givet genom de förslag, som från andra håll väckts att till grund för delaktighetens beräkning lägga även annan mark än den odlade. Särskilt omfattningen av ängsmarken lär för de nordligaste

trakterna av landet kunna lämna en god måttstock för jordbrukets ekonomiska bärkraft, isynnerhet om man därvid inskränker sig till den med hänsyn till läge och beskaffenhet värdefullare ängsmarken och från beräkningen utesluter de s. k. ströängarna, vilkas indragning för övrigt står på dagordningen. Klart är emellertid, att försiktigheten kräver, att inberäkningen av ängsmarken, om man vill undvika vanskligheter, måste hållas inom vissa gränser. Jag har tänkt mig, att man i nämnda hänseende borde fastslå en dubbel begränsning, dels så, att överhuvudtaget endast en viss areal ängsmark får medtagas i beräkningen, samt dels så, att den ängsmark, som medräknas, upptages endast till en i förhållande till den odlade jorden reducerad areal. Med enahanda begränsningar synes även skogs- och betesmark kunna tagas med i beräkningen.

Efter vilken norm berörda dubbla begränsning rätteligen bör vidtagas, kan ju vara föremål för olika uppfattning. Det synes mig emellertid, som om man skulle komma de verkliga värdeförhållandena ganska nära och på samma gång undvika alla äventyrligheter om det stadgades, att, vid delaktighetens beräkning, intill ett sammanlagt antal av sextio hektar ängsmark, ströängar icke inräknade, en hektar sådan mark finge beräknas som en tredjedels hektar odlad jord och, intill ett antal av ett-hundratjugo hektar skogs- och betesmark, en hektar dylik mark finge räknas lika med en sjättedels hektar odlad jord. Härigenom skulle ju den areal, för vilken en medlem i en jordbrukskassa skulle kunna vinna delaktighet i denna, högst väsentligt ökas till fördel särskilt för de mindre bruksdelarna.

Även en annan ändring i grunderna för delaktighetens beräkning har ifrågasatts från olika håll. För närvarande gäller, som förut är nämnt, att ingen får vinna delaktighet för mer än 50 hektar odlad jord och ej heller för större areal, än som motsvarar en tiondel av den sammanlagda areal, för vilken medlemskap i kassan vunnits. Som nämnt, avses med dessa bestämmelser framför allt att fördela riskerna, så att icke en medlems ekonomiska misslyckande får allt för ödesdiga följder för de andra. Gränsen 50 hektar har emellertid även valts med hänsyn därtill, att hela organisationen ju avsågs att tjäna allenast det mindre jordbruket. Nu har hemställts, att maximiarealen skulle bestämmas till 100 hektar, och att på samma gång delaktighet måtte få vinnas för ända till en femtedel av den sammanlagda areal, för vilken delaktighet i kassan vunnits. Vad angår nämnda hemställan i dess första del anser jag mig böra biträda densamma. Det kan ju ej nekas, att utsikter därigenom skulle öppnas för en livligare anslutning till rörelsen på

samma gång som väl även för densamma skulle kunna vinnas krafter, som det med hänsyn till större kunskaper och förmåga att taga ledningen skulle vara en styrka att få med i arbetet. Gent emot dessa fördelar synes det vara av mindre betydelse, att måhända därigenom den rationella gränsen mellan mindre och större jordbruk skulle komma att i viss mån överskridas. Erinras må ock, att, om de av mig förut föreslagna ändringarna i bestämmelserna om delaktighetens beräkning godtagas, den areal, för vilken delaktighet kan vinnas, kommer att höjas icke så obetydligt för de flesta medlemmarna, och att till följd därav en höjning av maximiarealen icke kommer att få den verkan i riktning mot en större ojämnhet i delaktigheten, som en dylik förändring skulle fått, om den företagits ensamt för sig. Däremot anser jag mig icke kunna biträda ifrågavarande hemställan i dess andra del. En ändring i grunderna för delaktighetens fördelning, sådan som den ifrågasatta, skulle säkerligen på många håll kunna bliva farlig såväl för vederbörande kassors soliditet som för övriga medlemmar, vilkas risker ju därigenom skulle kunna ökas högst väsentligt. Det har också i utlandet visat sig, att, då någon gång en kassa gått under, detta berott på, att man utlämnat allt för stor del av de för utlåning tillgängliga medlen på en och samma hand, något som ju otvivelaktigt skulle riskeras, om man läte en medlem vinna delaktighet, motsvarande ända upp till en femtedel av samtliga medlemmars sammanlagda delaktighet.

Framställningarna om lånerättens höjande såväl i allmänhet som särskilt till förmån för trädgårds- och därmed jämförlig jord anser jag mig böra i stort sett förorda. Penningvärdets fall har gjort, att en lånerätt av endast 75 kronor för varje hektar odlad jord, redan från början låg, blivit alldeles otillräcklig. Det kan icke vara lockande att för erhållande av de små lån, som med nuvarande bestämmelser kunna bekommas, ikläda sig de risker, som ju alltid äro förbundna med inträdet i en jordbrukskassa. Det föreslagna maximibeloppet, 200 kronor för varje hektar odlad jord, för vilken delaktighet vunnits, innebär, om man tager hänsyn till nuvarande penningvärdet, i verkligheten icke någon synnerligen stor ökning. Vad angår lånerätten för trädgårdsjord och därmed jämförlig mark, måste det, i betraktande av å ena sidan de möjligheter till större avkastning det intensivare brukningssättet medför och å andra sidan det större behovet av rörelsemedel, medgivas, att den av centralkassorna föreslagna maximigränsen, 400 kronor för varje hektar, ingalunda är för hög. Det får emellertid icke förbises, att de brukningssätt, om vilka det här är fråga, låt vara att de kunna med-

föra större vinst än det egentliga jordbruket, också äro förbundna med större äventyrligheter än detta. De vid nämnda brukningssätt odlade växterna äro ofta mindre motståndskraftiga mot ogynnsamma klimatiska och andra inflytelser och de frambringade produkternas värde är ännu mer beroende av avsättningsmöjligheterna än värdet av de produkter, som frambringas vid det egentliga jordbruket. Försiktigheten bjuder därför, att, om maximum för lånerätten för jord, varom nu är fråga, höjes till 400 kronor för hektar, det också iakttages den största varsamhet vid begagnandet av den möjlighet till förhöjning i lånerätten, som därigenom skulle öppnas. En garanti härför skulle vinnas, om det föreskrefves, att, där jordbrukskassa är ansluten till centralkassa, förhöjning i lånerätten för trädgårdsjord och därmed jämförlig mark icke må av jordbrukskassan beslutas annat än efter samtycke från centralkassans styrelse och på de vilkor i fråga om säkerhet, som nämnda styrelse bestämmer.

Genom de sålunda föreslagna ändringarna skulle det högsta belopp, intill vilket samme medlem skulle kunna erhålla lån från en jordbrukskassa, höjas högst väsentligt eller, om man bortser från trädgårdsjorden, från 3,750 kronor till 20,000 kronor. Det är klart, att häri ligger en viss risk. För att i någon mån minska denna anser jag det böra stadgas, att, därest jordbrukskassan är ansluten till centralkassa, åt samme medlem ej må utan medgivande av centralkassans styrelse utlämnas lån till sammanlagt belopp överstigande 10,000 kronor.

Vad som hemställts därom, att det måtte öppnas möjlighet för jordbrukare, vilkas brukningsområden falla helt och hållet utanför en jordbrukskassas verksamhetsområde, att vinna inträde i denna, för den händelse jordbrukskassa ej är bildad för den ort, inom vilken respektive brukningsområde är beläget, synes mig icke böra vinna bifall. Bestämmas jordbrukskassornas verksamhetsområden efter riktiga grunder, bör, sedan organisationen blivit genomförd, ingen vara utesluten från möjligheten att bliva medlem i en dylik kassa, och att under tiden för organisationens genomförande tillåta den ena jordbrukskassan att inkräkta på det blivande området för en annan dylik kassa skulle säkerligen endast verka hämmande på rörelsens utveckling. Det må ock erinras, att gällande bestämmelser medgiva stor frihet vid bestämmandet av en jordbrukskassas verksamhetsområde.

Innan jag lämnar frågan om ändringar i gällande bestämmelser för jordbrukskassorna, torde ännu ett spörsmål av stor betydelse för jordbrukskasserörelsens utveckling böra upptagas, ehuru detsamma endast obetydligt berörts i de framställningar, för vilka jag förut redo-

gjort. Särskilt i Tyskland hava de föreningar, som motsvara våra jordbrukskassor, i stor utsträckning givit sin lånerörelse formen av löpande räkning. Härigenom hava stora fördelar vunnits i avseende å underlättande av penningomsättningen för föreningsmedlemmarna, på samma gång som för föreningarna ernåtts det synnerligen förmånliga resultatet, att deras medlemmar icke behövt hålla inne så stora kontanta belopp för löpande behov, som eljest skulle varit erforderligt, utan kunnat i största utsträckning genast insätta inflytande medel hos föreningarna. En dylik form för kreditgivning har hittills icke varit medgiven för våra jordbrukskassor, förnämligast av hänsyn till de större krav på likviditet, densamma förutsätter. Det synes mig emellertid, som om en ändring härutinnan borde företagas. Med centralkassornas hjälp torde det icke möta större svårigheter för jordbrukskassorna att upprätthålla den rörlighet i medelsförvaltningen, som är en förutsättning för en dylik låneverksamhet, och vid sådant förhållande lära varken de eller deras medlemmar böra avstängas från möjligheten att komma i åtnjutande av de fördelar en dylik låneverksamhet bereder. Visserligen kan icke för alla de lånebehov, kassorna hava att tillgodose, nämnda låneform lämpligen användas, men för den egentliga driftkrediten och vissa andra krediter, som behöva anlitas endast för kortare tid i sänder, erbjuder den så mycket större fördelar. Jag anser mig alltså böra hemställa om sådan ändring i gällande bestämmelser, att jordbrukskassor må kunna för vissa därför lämpade ändamål lämna sina medlemmar kredit genom öppnande av löpande räkning och naturligtvis då även genom öppnande av kreditivräkning.

Slutligen anser jag mig böra tillmötesgå en under hand gjord framställning om höjning av det belopp, å vilket jordbrukskassa må gottgöra insättare å sparkasseräkning ränta, från 2,000 kronor till 3,000 kronor.

I fråga om centralkassorna samla sig de framställda ändringsförslagen på två linjer.

Först och främst har det visat sig, vilket ju också var att förutse, att det är förenat med synnerligen stora svårigheter för jordbrukskassor i orter, för vilka centralkassa ännu icke hunnit bildas, att vinna samarbete med där redan befintliga penninginrättningar, och till följd av de rådande förhållandena har bildandet av nya centralkassor icke fortskridit så raskt som önskligt varit. Det torde också vara att förutse, att under den närmaste tiden sistnämnda förhållande kommer att fortfarande äga rum, såvida icke genom ändrade bestämmelser tillkomsten av dylika kassor underlättas. De olägenheter, som sålunda uppstått för en del redan bildade jordbrukskassor, komma givetvis också att

verka avhållande från bildandet av nya sådana i de orter, som icke falla inom de redan bildade centralkassornas verksamhetsområden. Angeläget synes därför vara, att något åtgöres för att råda bot på nämnda olägenheter. Den utväg, som i detta hänseende i första hand ifrågasatts, innefattar, att det borde medgivas dylika fristående jordbrukskassor rätt att, till dess egen centralkassa för de orter, där de driva sin verksamhet, humnit bildas, vinna anslutning till någon för annan ort redan bildad centralkassa. På sätt framgår av den föregående redogörelsen står emellertid detta förslag i bestämd strid mot de grunder, efter vilka de nu gällande föreskrifterna i ämnet utarbetats. Jag tror också, att ett medgivande i dylik riktning skulle komma att verka synnerligen hinderligt för jordbrukskasserörelsens vidare utveckling, till följd av de svårigheter, som därav skulle uppstå att genast från början vinna den anslutning av jordbrukskassor, som erfordras för bildandet av nya centralkassor. Däremot anser jag mig kunna ansluta mig till den alternativt föreslagna utvägen att öppna möjlighet för att centralkassornas verksamhetsområden tilltagas större, än som enligt hittills gällande bestämmelser varit möjligt. Visserligen kommer härigenom samarbetet mellan centralkassorna och de till dem anslutna jordbrukskassorna att i någon mån försvåras och på samma gång kontrollen av jordbrukskassorna från centralkassornas sida att fördyras. Å andra sidan må emellertid erinras, att i ett så glest befolkat land som vårt stora svårigheter måste möta för en centralkassa att inom ett jämförelsevis litet område vinna den anslutning av jordbrukskassor, som erfordras för att omsättningen utan allt för stor marginal mellan in- och utlåningsräntan skall kunna bära omkostnaderna för förvaltningen. Sörjes det för, att åt verksamhetsområdena icke gives allt för oförmånlig form och bibehålles länsindelningen såsom utgångspunkt för nämnda områdens bestämmande, synes det icke möta större betänkligheter att fastslå det högsta antalet län en centralkassas verksamhetsområde får omfatta till sex i stället för tre. Genom en dylik förändring torde utsikt vara öppnad för, att det icke skall dröja allt för länge, innan centralkassa finnes bildad för varje län, och sålunda en var jordbrukskassa skall kunna vinna anslutning till en centralkassa. Skulle det sedan visa sig, att ett eller annat centralkasseområde tilltagits för stort, möter ju intet hinder för en lämplig omreglering.

Övriga förslag till ändring i de för centralkassor gällande bestämmelserna samla sig kring önskemålet att få till stånd en utveckling av deras verksamhet till att avse kreditgivning åt ej blott jordbrukskassor utan även övriga kooperativa sammanslutningar inom jordbruket. Såsom

redan framhållits, var man vid utarbetandet av nämnda bestämmelser fullt medveten om de fördelar i avseende å rörelsens utveckling, som skulle vinnas genom de möjligheter till omsättningens snabbare upp- arbetande, en dylik anordning skulle medföra, och genom den ökade bärighet, som sålunda skulle kunna ernås. De förhållanden, som seder- mera uppstått, hava gjort det ännu betydelsefullare att kunna på detta sätt utvidga verksamheten på samma gång som det minskade låne- behovet och den ökade tillgången på kontanta medel bland jordbrukarna undanröjt ett av de allvarligaste hindren mot en dylik utvidgning av verksamheten. Å andra sidan kvarstår emellertid det andra hindret däremot, det, som ligger i den organisationsform, som här i landet före- trädesvis valts för de ifrågakommande sammanslutningarna. Dessa utgöras fortfarande till största delen av ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet. Att inpassa dylika föreningar i ett system, som allt ifrån grunden är uppbyggt på den personliga ansvarigheten, stöter givetvis på oöverbärliga svårigheter. Visserligen hava nämnda föreningar i stor utsträckning sökt ersätta den personliga ansvarigheten med sär- skilda ansvarsförbindelser av medlemmarna, men dessa ansvarsförbin- delser, vilka i motsats till den personliga ansvarigheten kunna preskri- beras även under tiden för respektive föreningars bestånd, kunna givetvis icke lämna samma fasta grund för organisationen som den sistnämnda. Att åter medgiva kreditgivning åt dylika föreningar utan att på samma gång låta dem omfattas av jordbrukskasseorganisationen synes mig ej heller tilltalande. En sådan anordning skulle uppenbarligen innebära ett minst lika avgjort brytande med det en gång antagna systemet, som att låta föreningar utan personlig ansvarighet ingå som med- lemmer i centralkassorna. Det förslag i förstnämnda hänseende, som framställdes av inspektören för Mälardalens provinsernas centralkassa, eller att det skulle beredas möjlighet för jordbrukskassornas medlemmar att på allmänna sammanträden besluta att avstå en del av sin lånerätt i central- kassan till förmån för sådana föreningar, som de, om vilka det här är fråga, lider enligt mitt förmenande av den väsentliga svagheten, att det tager allt för ringa hänsyn till eventuella minoriteters inom jord- brukskassorna rätt.

Vore ej behovet av att kunna genom en utvidgning av verk- samhetsfältet bereda rörelsen ökade utvecklingsmöjligheter så stort som det är, skulle också nyssberörda svårigheter för mig utgjort tillräckligt skäl att avråda varje försök i den ifrågasatta riktningen. Såsom för- hållandena nu gestaltat sig, anser jag mig emellertid ej kunna tillråda intagandet av en rent negativ ståndpunkt i frågan. Vad som utan att

uppriva det en gång antagna systemet kan göras för att bereda möjlighet för centralkassorna att utsträcka sin verksamhet till att omfatta kreditgivning även åt andra jordbrukarföreningar än jordbrukskassor lärer också böra göras.

Jag anser alltså, att det genom särskilda bestämmelser bör öppnas möjlighet för centralkassorna att till medlemmar intaga även andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor; detta dock av ovan anförda skäl endast för så vitt de äro organiserade såsom ekonomiska föreningar med begränsad personlig ansvarighet. Genom nämnda villkor hindras visserligen den största delen av de redan bildade jordbrukarföreningarna att omedelbart begagna sig av den möjlighet att ansluta sig till kassaverksamheten, som sålunda skulle öppnas, men dels bildas alltjämt nya dylika föreningar och jag har mig särskilt bekant, att inom intresserade kretsar man ej är främmande för tanken att uppbygga de nya elektriska distributionsföreningarna på den personliga ansvarighetens grund, dels ock synas mig oöfvinneliga svårigheter icke böra möta för att förening, som önskar bliva medlem i centralkassa, ombildar sig till en förening med begränsad personlig ansvarighet. De formella föreskrifter, avseende föreningar av detta slag, som nu gälla, äro ju så jämförelsevis enkla och lätta att efterfölja, att den hittills här i landet rådande motviljan mot användande av ifrågavarande föreningsform snart borde kunna vara övervunnen. Vad särskilt beträffar elektriska distributionsföreningar vill jag emellertid erinra om, att i en av Kungl. Maj:t i dag beslutad proposition (nr 387) föreslagits inrättandet av en kraftledningslånefond, från vilken sådana föreningars lånebehov skulle i viss utsträckning tillgodoses.

Utöver den personliga ansvarigheten anser jag andra villkor icke böra uppställas, för att annan ekonomisk förening än jordbrukskassa skall få intagas som medlem i en centralkassa för jordbrukskredit, än att föreningens styrelse har sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde och att föreningen har till ändamål befordrandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binärings utveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binärings vunnna produkter. Särskilt låter det sig icke göra att härvidlag söka uppdraga någon skillnad mellan större och mindre jordbruk, då ju de sammanlutningar, om vilka här är fråga, till en stor del måste omfatta båda, om de skola fylla sitt ändamål. Det är ju också att märka, att det härvidlag ej är fråga om att utsträcka kreditgivningen längre än till själva föreningarna.

Är villkoret om den personliga ansvarigheten fyllt, möta i stort

sett icke några hinder att inom centralkassorna likställa nu ifrågavarande föreningar med jordbrukskassor. Endast i ett par hänseenden erfordras beträffande de förra särskilda föreskrifter.

Sålunda måste bestämmelser meddelas angående dylika föreningars lånerätt. Denna är nämligen, såvitt angår jordbrukskassor, i viss mån satt i relation till den lånerätt, dessas medlemmar äga i desamma. Då medlemmarna i de föreningar, om vilka nu är fråga, icke äga någon lånerätt, kan givetvis nämnda grund för lånerättens begränsning i centralkassan icke vinna tillämpning. I övrigt synas emellertid samma grunder böra följas som i fråga om beräkandet av jordbrukskassornas lånerätt och således dels ekonomisk förenings lånerätt böra göras i viss mån beroende av det antal insatser, med vilka den ingått i centralkassan, dels ock böra tillses, att förenings sammanlagda lånerätt ej må överstiga två tredjedelar av det sammanlagda belopp, intill vilket föreningens medlemmar i sin ordning äro ansvariga för dess förbindelser. Detta vinnes genom en föreskrift, att ifrågavarande föreningars lånerätt icke må för varje förening sättas högre än till halva det belopp, varmed den ekonomiska föreningen ansvarar för centralkassans förbindelser, ökat med en tredjedel av det belopp, varmed föreningens medlemmar i sin ordning äro ansvariga för dess förbindelser.

Då intet hindrar, att medlemmarna i en ekonomisk förening av det slag, varom nu är fråga, tillika äro medlemmar i en till centralkassan ansluten jordbrukskassa, kan man icke beräkna, att kreditunderlaget för centralkassans förbindelser ökas med hela det belopp, med vilket föreningens medlemmar äro ansvariga för dess förbindelser. För att i någon mån motverka den svaghet, som ligger däri, att av nämnda skäl en dubbelansvarighet kan uppkomma, har jag ansett det böra stadgas, att, oavsett det belopp, vartill en dylik förenings lånerätt kan uppgå, åt sådan förening icke må, utan att särskild fullgod säkerhet ställas, genom centralkassan beredas lån till högre belopp, än som motsvarar en tjugondel av samtliga medlemmars i centralkassan sammanlagda lånerätt.

Givetvis är det av synnerlig vikt, att icke genom kreditgivningen åt andra föreningar än jordbrukskassor centralkassans tillgångar fastlåsas på ett sätt, som hindrar densamma att fylla sitt egentliga ändamål att bereda driftkredit å själva jordbruket. Detta önskemål synes kunna vinnas genom en föreskrift, att i låneförbindelse, som utfärdas av ekonomisk förening, som här avses, alltid skall finnas intagen bestämmelse, att lånet må av centralkassans styrelse uppsägas till inbetalning viss tid, ej överstigande sex månader efter uppsägningen, därest styrelsen

finner sådant erforderligt, för att centralkassan skall kunna nöjaktigt tillgodose de till densamma anslutna jordbrukskassornas lånebehov.

I övrigt böra, på sätt förut antytts, de ifrågavarande föreningarna vara i allo likställda med jordbrukskassorna såväl i fråga om rättigheter som beträffande skyldigheter.

Som nämnt erforderas enligt gällande bestämmelser en viss anslutning av jordbrukskassor för att en centralkassa skall kunna vinna godkännande från det allmännas sida. Ävenledes kan godkännandet återkallas, om antalet anslutna jordbrukskassor nedgår under det föreskrivna. Dessa bestämmelser böra av lätt förklarliga skäl fortfarande bibehålla sin giltighet.

Dels till undvikande av allt för stora formella ändringar i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit och dels för större överskådlighets skull lära de bestämmelser, som enligt det förut anförda skulle komma att meddelas angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, böra sammanföras i en särskild författning.

Slutligen bör erinras om vikten av, att de nya bestämmelser, som enligt vad ovan anförts skulle komma att gälla för jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit, få träda i tillämpning snarast möjligt.

I överensstämmelse med de grunder, för vilka jag nu redogjort, har jag låtit inom departementet utarbeta förslag till:

1) *kungörelse om ändrad lydelse i vissa delar av kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor;*

2) *kungörelse om ändrad lydelse av §§ 4, 20 och 24 i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit; samt*

3) *kungörelse angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.*

Den återstående gruppen av ändringsförslag avse dels förenämnda reglemente angående förvaltningen av pensionsfonden samt dels gällande bestämmelser angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk.

Vad nämnda reglemente angår innehåller det, som nämnt, medgivande, att den del av fondens medel, som ej erforderas för bestridande av dess utgifter, må redovisas i, bland annat, skuldförbindelser, utfärdade av centralkassor för jordbrukskredit, vilka i enlighet med bestämmelser, som Konungen meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida.

Det utgjorde under förarbetena till 1915 års propositioner alltid en förutsättning, att härutöver fondens förvaltare skulle vara obunden av vidare föreskrifter i ämnet, och att det skulle bero på prövning i varje särskilt fall, såväl om och till vad belopp som mot vilken ränta län skulle kunna erhållas. Att nu, på sätt ifrågasatts, binda fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden genom uttryckliga bestämmelser i olika hänseenden läser icke vara vare sig påkallat av vad som hittills förekommit i fråga om långivning från fonden till centralkassorna eller överhuvudtaget tillrådligt. Jag finner mig alltså icke kunna biträda de härom väckta förslagen.

Beträffande bestämmelserna angående statsbidrag åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk gå de framställda ändringsförslagen ut på dels högre bidrag åt centralkassorna samt dels vissa lättnader i formaliteterna vid ansökningar om bidrag.

Vad angår statsbidragens storlek kan det ifrågasättas, om desamma icke redan under de förhållanden, som rådde vid deras fastställande, voro väl små. Till följd av penningvärdets fall och de svårigheter, som hittills mött att under nu rådande förhållanden upparbeta centralkassornas rörelse till någon större omfattning, hava bidragen blivit alldeles otillräckliga för det med dem avsedda ändamålet att lämna centralkassorna det stöd, de behöva för att övervinna den första tidens svårigheter. Särskilt är att märka, att, i den mån rörelsen för att vinna den omsättning, som är erforderlig, för att kassorna skola kunna beräknas en gång skola bära sig, måste utsträckas över områdena för ett flertal län, såväl organisations- som förvaltningskostnaderna måste väsentligen ökas. Främst gäller detta den del av organisationskostnaderna, som belöper å det förberedande upplysningsarbetet, och sådana förvaltningskostnader som kostnaderna för centralföreningarnas övervakande och rådgivande verksamhet. Samtliga dessa kostnader växa ju med avståndet från den plats, där centralkassans styrelse har sitt säte, och medföra icke motsvarande ökning i inkomsterna, förr än i varje ort ett större antal jordbrukskassor hunnit uppstå och ansluta sig till vederbörande centralkassa.

En höjning i bidragen synes mig alltså erforderlig. Vad organisationsbidragen angår, läser denna höjning kunna inskränkas till medgivande av särskilda tilläggsbidrag för varje län utöver ett, varav centralkassans verksamhetsområde består. I fråga om storleken av dessa tilläggsbidrag anser jag desamma böra bestämmas till 1,000 kronor för det första länet och 500 kronor för vart och ett av övriga län. Förvaltningsbidragen åter torde böra undergå förhöjning såväl genom ökning

av själva grundbidragen som medelst årliga tilläggsbidrag, motsvarande dem till organisationsbidragen. Med hänsyn till penningvärdets sjunkande synes mig en fördubbling av grundbidragen icke vara oskälige. De årliga beloppen av tilläggsbidragen torde böra fastställas till samma belopp som de föreslagna tilläggsbidragen till organisationsbidragen.

Efter den höjning av de årliga förvaltningsbidragen, som sålunda ifrågasatts, läser något sådant särskilt understöd åt Mälarprovinsernas centralkassa, som det, varom nämnda kassa gjort framställning, icke böra ifrågakomma. Jag hemställer alltså, att denna framställning måtte lämnas utan vidare avseende.

Även må erinras, att genomförandet av de av mig nu föreslagna ändringarna icke torde böra medföra någon väsentlig förhöjning i statsverkets utgifter för ändamålet. Till följd av den föreslagna utvidgningen av maximum för centralkassornas verksamhetsområden till ända till sex län läser nämligen höjningen i det till varje centralkassa utgående bidraget i stort sett komma att uppvägas genom minskning i antalet bidragkrävande kassor överhuvudtaget.

Vad slutligen angår de önskingar, som framkommit om förenklingar i formerna för ansökningar om statsbidrag, gå nämnda önskemål ut på befrielse från skyldigheten att ingiva vissa handlingar. Beträffande sådana handlingar, som auringen, såsom föreningens stadgar, redan förut böra finnas tillgängliga hos Kungl. Maj:ts befallningshavande, eller vilka, såsom bevisen om registrering och om godkännande från det allmännas sida, icke innehålla upplysningar om andra förhållanden än sådana, som redan äro kända för Kungl. Maj:ts befallningshavande, finner jag icke något hinder möta för att medgiva den sökta befrielsen. Däremot anser jag det fortfarande böra åligga vederbörande kassor att ingiva de övriga handlingar, som avses med de gjorda framställningarna, nämligen avskrifter av förvaltnings- och revisionsberättelserna samt protokoll angående ansvarsfrihet för styrelsen. Dessa handlingar kunna nämligen icke undvaras, om Kungl. Maj:ts befallningshavandes prövning skall kunna göras fullt saklig och självständig.»

Därjämte hava till jordbruksutskottet överlämnats följande inom riksdagen väckta, i samband med förevarande proposition stående motioner, nämligen

Motioner.

nr 37 i första kammaren av herr *Jöns Pålsson* och nr 30 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Skövde m. fl., vari föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring

i nu gällande bestämmelser för jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit, att

1. lånerätten per har odlad jord höjes intill 200 kronor per har;
2. lånerätt beviljas även för skogs-, ängs- och betesmark med 25 kronor per har, dock för högst 100 har;
3. lånerätt beviljas å trädgårdsjord med 400 kronor per har;
4. den åsatta gränsen av 50 har jord såsom största areal, för vilken medlem må vinna inträde i kassan, höjes till 100 har;
5. ekonomiska föreningar, såsom elektriska distributionsföreningar m. fl., erhålla rätt att liksom jordbrukskassa ingå som medlemmar i centralkassa och där åtnjuta lånerätt;
6. fristående jordbrukskassor eller föreningar, bildade i län, som ligga utanför organiserad centralkassas verksamhetsområde, äga att under förutsättning av dess medgivande ansluta sig till sådan;
7. enskilda jordbrukare å ort, där ej jordbrukskassa finnes, må kunna beviljas inträde i närmaste jordbrukskassa;

samt att

8. nödiga förenklingar måtte medgivas i fråga om jordbrukskassornas skötsel;

nr 38 i första kammaren av herr *Ernst Lindblad m. fl.* och nr 90 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Fridhill *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att samtliga godkända centralkassor för jordbrukskredit, som uppfyllt av Kungl. Maj:t fastställda villkor, må äga att för tillgodoseende av sina lånebehov mot revers på 10 å 20 år utbekomma årligen tillsvidare intill $\frac{1}{5}$ av fondens årliga kapitalökning till en ränta, som med $\frac{1}{4}$ procent överstiger de ledande bankernas högsta depositionsränta;

nr 109 i första kammaren av herrar *Söderberg* och *Jöns Pålsson* och nr 240 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Fridhill *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte till bestridande av organisations- och de första årens driftkostnader bevilja Sveriges centrala fastighetskreditkassa ett anslag av 100,000 kronor att utgå med 20,000 kronor per år under 5 år räknat från den 1 januari 1918 i likhet med vad våra grannländers riksdagar i liknande fall gjort och motsvarande de förvaltningsbidrag, som tidigare beviljats jordbrukskassor, sjukkassor och liknande allmännyttiga, icke på affärsvinst grundade företag; samt

nr 153 i andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning angående de åtgärder, som från statens sida må kunna vidtagas till möjliggörande av bildandet av kreditinrättningar med ändamål

att på billiga villkor lämna jordbruksnäringen fasta lån mot säkerhet i jordbruksfastighet jämväl efter den säkerhet, som kan hos hypoteksföreningarna belånas, angående den lämpligaste formen för sådana kreditinrättningar samt angående de ändringar av gällande lag och den nya lagstiftning, som därför må erfordras, ävensom rörande de villkor, på vilka understöd till sådana kreditinrättningar skulle kunna lämnas av staten.

Sedan till bankoutskottet hänvisats följande inom kamrarna i hit-hörande ämne väckta motioner, nämligen

nr 71 i första kammaren av herrar *Söderberg* och *Jöns Pålsson* och nr 198 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Fridhill *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen ville medgiva enligt i motionerna närmare angivet program bildade fastighetskreditkassor de *principiella förmåner*, som enligt 1915 års lag komma centralkassor för jordbrukskredit till del, nämligen:

a) att statsobligationer till ett belopp av 10 miljoner kronor tillsvi-
dare ställas till Sveriges centrala fastighetskreditkassas förfogande på
villkor, som av Kungl. Maj:t fastställas;

b) tillstånd till rediskontering i riksbanken av växlar, utställda av
registrerad länskassa;

c) tillstånd att från allmänheten mottaga insättningar å sparkasse-
räkningar på villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga; samt

nr 89 i andra kammaren av herrar *Jönsson* i Fridhill och *Olsson* i
Ramsta, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att Sveriges centrala
fastighetskreditkassa, bostads- och egnahemsföreningar samt aktiebolag,
som, ställda under offentlig kontroll och med begränsad utdelning, ägna sig
åt anskaffande av bostäder och fastighetslån, må äga företrädesrätt inom
pensionsförsäkringsfonden, postsparbanken och riksförsäkringsanstalten
till lån med en rörlig räntefot av $\frac{1}{4}$ procent över ledande bankers de-
positionsränta i av Kungl. Maj:t bestämd utsträckning och under samma
former och mot samma garantier och säkerhet, som av statskontoret
tillämpas vid utlämnande av lån ur statens egnahemslånefond;

hava ovannämnda proposition och samtliga motioner efter överens-
kommelse mellan jordbruks- och bankoutskotten överlämnats till be-
handling av sammansatt banko- och jordbruksutskott.

Till det sammansatta utskottet har sedermera hänvisats ytterligare
en i anledning av berörda proposition inom andra kammaren väckt
motion, nämligen nr 467 av herr *Jönsson* i Fridhill, vari hemställt,

att i kungörelse om ändrad lydelse av vissa delar av kungörelsen
av den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida

av vissa centralkassor, intages bestämmelse, att kassa, som fyller vad eljest finnes stadgat, må äga rätt att från allmänheten, såväl som från anslutna jordbrukskassor och föreningar, till visst begränsat belopp emottaga penningar å sparkasse-, kapital- och depositionsräkning samt upp- och avskrivningsräkning;

att i mom. 2 i gällande bestämmelser angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk intages bestämmelse, att föreslagen ökning i statsbidrag från den 1 januari 1919 må tilldelas även förutvarande centralkassa för jordbrukskredit efter samma grunder som nybildade sådana kassor; samt

att i föreslagen lydelse av § 20 i kungörelse om ändrad lydelse av §§ 4, 20 och 24 i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande av vissa centralkassor sista stycket: »Ej heller — — — förvaltningsutskott», måtte utgå.

Rörande de skäl, som anförts till stöd för de i ovannämnda motioner gjorda förslagen, tillåter sig utskottet hänvisa till dessa motioner.

Utskottet.

De framställda förslagen till dels ändringar i nu gällande bestämmelser för jordbrukskrediten dels ock vidtagande av ytterligare åtgärder för tillgodoseende av densamma dela sig på två linjer, den som avser själva driftkrediten, d. v. s. den kredit, som i första hand har till uppgift att täcka de regelbundet återkommande behoven av rörelsekapital ävensom att bereda tillgång till medel, som erfordras för sådana förbättringsåtgärder, som kunna förväntas snart återgäldas genom ökad avkastning av fastigheten, och den, som förnämligast avser den fasta krediten, som har till ändamål att tillgodose jordbruksfastighetskreditens behov av fasta lån mot sekundär säkerhet.

Till den förra hänför sig Kungl. Maj:ts förevarande proposition ävensom följande motioner: nr 37 i första kammaren av herr Jöns Pålsson och nr 38 i första kammaren av herr Ernst Lindblad m. fl. samt nr 30 i andra kammaren av herr Magnusson i Skövde, nr 90 i andra kammaren av herr Jönsson i Fridhill m. fl. och nr 467 i andra kammaren av herr Jönsson i Fridhill; till den senare åter motionerna nr 71 och nr 109 i första kammaren av herrar Söderberg och Jöns Pålsson samt nr 89 i andra kammaren av herrar Jönsson i Fridhill och Olsson i Ramsta, nr 153 i andra kammaren av herr Lindman m. fl. ävensom nr 198 och nr 240 i andra kammaren av herr Jönsson i Fridhill m. fl.

Vad först angår själva driftkrediten vill utskottet framhålla, att utskottet delar de synpunkter, departementschefen i sitt yttrande till statsråds-

protokollet anlagt. Beträffande de ändrade bestämmelser angående statsbidrag till föreningar för beredande av sådan driftkredit, vilka av Kungl. Maj:t förelagts riksdagen till godkännande, håller utskottet emellertid, i anslutning till vad av herr Jönsson i Fridhill under punkt 2 i motionen nr 467 i andra kammaren hemställts, före, att detta bidrag ej bör stanna inom den ram, Kungl. Maj:t utstakat för detsamma. Den synpunkt, Kungl. Maj:t i propositionen nr 119 till 1915 års riksdag anlade i fråga om beredande av bidrag till centralföreningarnas förvaltningskostnader, att, för att en sådan rörelse som den ifrågavarande verkligen skulle fylla sitt ändamål, den borde i stort sett själv kunna bära sina kostnader, har väl i det stora hela visat sig berättigad. Då emellertid gränserna för storleken av de utgående statsbidragen av åtskilliga anledningar visat sig för snävt tilltagna och vissa av centralkassorna till följd härav ävensom av andra orsaker råkat på underbalans med sina organisationskostnader samt Kungl. Maj:t för avhjälpande härav ävensom för att kassorna lättare skulle kunna upparbeta sin rörelse till den omfattning, att de kunna bära sig, nu framlagt förslag till högre statsbidrag, synes det utskottet — med fäst tanke jämväl därpå, att de redan bildade centralkassorna såsom banbrytare på området haft vissa svårigheter att kämpa emot, vilka de kassor, som framdeles komma att bildas, ej få — att, för att hjälpen skall om möjligt bliva fullt effektiv, åt statsbidragen bör, där så finnes av behovet påkallat, givas återverkande kraft. Kungl. Maj:t bör sålunda, på ansökan av centralkassa, efter prövning av varje särskilt fall äga meddela beslut härom. Rörande detta tilläggsbidrag synes vidare böra gälla, att detsamma bör utgå högst till belopp, motsvarande skillnaden mellan vad centralkassan för den gångna tiden fått uppbära och vad den, därest de nya bestämmelserna varit gällande, skulle under samma tid uppburit, samt att detsamma efter ingången av år 1919 må utbetalas från det till understöd åt föreningar för jordbrukskredit beviljade anslaget.

Vad Kungl. Maj:t i propositionen i övrigt föreslagit samt övriga av departementschefen i uttalandet till statsrådsprotokollet framförda synpunkter biträder utskottet liksom ock jämväl de av motionärerna i hithörande motioner gjorda hemställanden, för så vitt desamma icke skilja sig från vad av departementschefen i nämnda uttalande föreslagits. Mot de av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i författningarna har utskottet intet att erinra.

Författningsförslagen äro såsom bilagor fogade vid utlåtandet.

Beträffande särskilt det i punkt 1 i herr Jönssons i Fridhill motion, nr 467 i andra kammaren, framställda förslaget vill utskottet framhålla följande: I 2 § i lagen den 18 juni 1915 innefattande vissa bestämmelser

om centralkassor för jordbrukskredit har meddelats bestämmelse, att centralkassa för jordbrukskredit, som i enlighet med bestämmelser, vilka Konungen meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, må kunna av Konungen på villkor, som prövas lämpliga, medgivas tillstånd att från allmänheten mottaga insättningar å sparkasseräkning, så ock, i den mån särskilda omständigheter föranleda därtill, å viss eller vissa andra bankmässiga räkningar av beskaffenhet att icke medföra skyldighet att vid anfordran återbetala insatt belopp.

Vad av motionären hemställt har sålunda redan vunnit beaktande vad angår sparkasse-, kapital- och depositionsräkning. Återstår giroräkningsinstitutet. Jämlikt § 14 i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit äger centralkassa rätt att driva detta slag av bankrörelse endast med till kassan anslutna jordbrukskassor. Införandet av detta institut i vidare mån i nu ifrågakvarande fall har i de utredningar, som verkstälts innan Kungl. Maj:t kunde till 1915 års riksdag framlägga förslag till ordnande av driftkrediten för det mindre jordbruket, väl varit i tanke men ej ansetts lämpligt. Att nu införa bestämmelser härom kan utskottet, som i frågan vill hänvisa till departementschefens uttalande, icke tillråda.

Angående i motionerna nr 38 i första kammaren av herr Ernst Lindblad m. fl. och nr 90 i andra kammaren av herr Jönsson i Fridhill m. fl. gjorda hemställanden vill utskottet hänvisa till vad departementschefen i ämnet anfört och betona, att lån från pensionsfonden redan kunna på vissa villkor erhållas för ändamålet. Utskottet finner sig sålunda icke kunna förorda bifall till dessa motioner.

Beträffande de motioner, som hänföra sig till den andra linjen beröra dessa såväl den primära som den sekundära fastighetskrediten.

Vidkommande det förstnämnda slaget, den primära fastighetskrediten, håller utskottet före, att denna kredit redan är i viss mån ordnad och i övrigt föremål för utredning. Vad åter angår den sistnämnda eller den sekundära fastighetskrediten, anser utskottet, i likhet med vad i motionerna uttalas, att ett stort behov av dennas ordnande föreligger, och, då denna art av kredit ännu icke blivit föremål för en närmare utredning, att det bör undersökas, huruvida och i vad mån statens medverkan må erfordras för frågans ändamålsenliga lösning.

I motionerna beröras tvenne huvudarter av den sekundära fastighetskrediten. Medan herr Lindmans m. fl. motion, nr 153 i andra kammaren, endast åsyftar åtgärder för ordnande av jordbrukets sekundära fastighetskreditbehov, avse åter herrar Jönssons i Fridhill och Olssons i

Ramsta, nr 89 i andra kammaren, och herr Jönssons i Fridhill m. fl., nr 198 i andra kammaren, motioner jämväl åtgärder för ordnande av kreditbehovet för bostadsändamål, även då jordbruk ej är förenat med fastigheten. Undersökningen bör enligt utskottets uppfattning icke endast omfatta det först angivna ändamålet utan ock det senare. Rörande behovet av den kredits ordnande, som avses i herr Lindmans m. fl. motion, vill utskottet understryka vad motionärerna i det hänseendet anført. Men om än behovet av ett ändamålsenligt ordnande för jordbruksnäringens vidkommande av den sekundära fastighetskrediten är stort, så är detta kreditbehov i vad det avser rena bostadsändamål ej mindre. På landsbygden synes den ifrågasatta kreditgivningen kunna omfatta samtliga jordbruks- och bostadsfastigheter, medan åter i städer och stadslignande samhällen denna kreditgivning torde böra inskränkas att beröra lägenheter med egnahems karaktär. På senare år har ifrågavarande kredit anskaffats på kooperationens väg. Utredningen torde även böra avse denna form.

Givetvis torde det möta stora svårigheter att på ett betryggande sätt ordna berörda båda huvudslag av den sekundära fastighetskrediten. Utskottet, som anser, att utredningen bör vara allsidig och förutsättningslös, vill dock uttala lämpligheten av övervägande, huruvida nämnda båda arter av kredit böra sammanföras i gemensamma kreditkassor med gemensam organisation, eller huruvida den sekundära jordbruksfastighetskrediten bör lösas ensamt för sig och den övriga fastighetskrediten ensamt för sig. Utskottet vill vidare framhålla, att utredningen bör utgå från att de medel, staten eventuellt komme att utlåna för ändamålet, icke må lämnas på sådana villkor, att statsverket kan komma att åsamkas nämnvärd förlust.

I likalydande motioner, nr 109 i första kammaren av herrar Söderberg och Jöns Pålsson och nr 240 i andra kammaren av herr Jönsson i Fridhill m. fl., har hemställts, att riksdagen måtte till bestridande av organisations- och de första årens driftkostnader bevilja Sveriges centrala fastighetskreditkassa ett anslag av 100,000 kronor att utgå med 20,000 kronor under vissa år. I ävenledes likalydande motioner, nr 71 i första kammaren och nr 198 i andra kammaren, hava samma motionärer hemställt, att riksdagen ville medgiva enligt i motionerna närmare angivet program bildade fastighetskreditkassor vissa principiella förmåner, som enligt 1915 års lag komma centralkassor för jordbrukskredit till del. Yrkandena föranleda icke annat uttalande från utskottets sida, än att den av utskottet ifrågasatta utredningen även torde komma att omfatta lämpligaste sättet för statens medverkan till den sekundära

fastighetskreditens ordnande, därest en sådan medverkan kan komma att anses önskvärd.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition och i anledning av motionerna nr 37 i första kammaren av herr Jöns Pålsson, nr 30 i andra kammaren av herr Magnusson i Skövde m. fl. samt nr 467 i andra kammaren av herr Jönsson i Fridhill, måtte dels besluta, att mom. 2 och 5 i gällande bestämmelser angående understöd av statsmedel åt föreningar för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk skola från och med den 1 januari 1919 erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 2. Ekonomisk förening, som utgör sammanslutning för ett eller flera län av jordbrukskassor, (*centralkassa för jordbrukskredit*) kan, sedan den i enlighet med bestämmelser, vilka Kungl. Maj:t meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida, av statsmedel erhålla bidrag utan återbetalningsskyldighet dels till organisationskostnader med 2,000 kronor jämte ett tillägg för varje län utöver ett, varav centralkassans verksamhets område består, av 1,000 kronor för ett län och 500 kronor för varje ytterligare län samt dels till de årliga förvaltningskostnaderna med 4,000 kronor under vart av de två första åren näst efter det, då godkännandet givits, med 2,000 kronor under vart av de följande fyra åren och med 1,000 kronor under vart av ytterligare fyra år, med tillägg för varje län utöver ett, varav centralkassans verksamhetsområde består, av 1,000 kronor om året för ett län och 500 kronor om året för varje ytterligare län.

Mom 5. Fråga om erhållande av bidrag, som ovan sägs, handlägges av Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där vederbörande kassas styrelse har sitt säte.

Ansökan om förvaltningsbidrag skall vara åtföljd av:

dels styrkta avskrifter av förvaltningsberättelsen

och revisionsberättelsen för näst föregående år samt protokoll angående ansvarsfrihet för samma år för styrelsen,

dels ock, där ansökningen göres av jordbrukskassa, en av dess styrelse på heder och samvete bestyrkt uppgift angående det antal medlemmar, kassan under sin verksamhetstid närmast föregående år städse haft, jämte särskilt yttrande över ansökningen antingen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, må vara förordnat att öva tillsyn över kassans verksamhet, eller av styrelsen för vederbörande centralkassa, därest jordbrukskassan är ansluten till en sådan,

samt, där ansökningen göres av centralkassa för jordbrukskredit, yttrande över ansökningen av det ombud, som, efter ty ovan sägs, skall förordnas för tillsyn över kassans verksamhet.

Efter prövning av ansökningshandlingarna äger Kungl. Maj:ts befallningshavande att av det för ändamålet anvisade statsanslaget utanordna det kassan, enligt vad ovan sägs, tillkommande bidraget;

dels ock medgiva, att, där Kungl. Maj:t så finner av behovet påkallat, till redan bildad centralkassa, som till följd av hittills gällande bestämmelser fått för tid före ovannämnda dag uppbära lägre bidrag till organisationskostnader och till de årliga förvaltningsutgifterna, än som skulle tillkommit densamma, därest de nya bestämmelserna varit gällande, må efter ingången av år 1919 från det till understöd åt föreningar för jordbrukskredit beviljade anslaget utbetalas ett belopp, motsvarande skillnaden mellan vad centralkassan under den gångna tiden fått uppbära och vad den, därest de nya bestämmelserna varit gällande, skulle under samma tid uppburit;

2) att berörda tre motioner i vad de icke blivit besvarade genom vad utskottet här ovan hemställt ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) att herr Ernst Lindblads m. fl., nr 38 i första kammaren, och herr Jönssons i Fridhill, nr 90 i andra kammaren, motioner ej måtte av riksdagen bifallas;

4) att riksdagen, i anledning av motionerna av herrar Söderberg och Jöns Pålsson, nr 71 och nr 109 i första kammaren, herrar Jönsson i Fridhill och Olsson i Ramsta, nr 89 i andra kammaren, herr Lindman m. fl., nr 153 i andra kammaren, samt herr Jönsson i Fridhill m. fl., nr 198 och nr 240 i andra kammaren, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning, huruvida och i vad mån åtgärder från statens sida må kunna vidtagas till den sekundära fastighetskreditens ändamålsenliga ordnande;

5) att herrar Söderbergs och Jöns Pålssons, nr 71 och nr 109 i första kammaren, herrar Jönssons i Fridhill och Olssons i Ramsta, nr 89 i andra kammaren, samt herr Jönssons i Fridhill m. fl., nr 198 och nr 240 i andra kammaren, motioner i vad de icke blivit besvarade genom utskottets under punkt 4 gjorda hemställan ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 juni 1918.

På det sammansatta utskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Vid ärendets behandling inom utskottet hava närvarit:
av första kammaren: Herrar *Hallin**, *Ekman**, *Roos**, *Jönsson*, *Paulson**, *Hellström**
och greve *Wachtmeister* samt
av andra kammaren: Herrar greve *Hamilton*, *Kristensson*, *Carlson* i Herrljunga,
Borggren*, *Andersson** i Milsmaden, *Johansson* i Uppmälby och *Flognfält**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

*Bilaga I.***Förslag**

till

Kungörelse om ändrad lydelse i vissa delar av kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor.

Härigenom förordnas att §§ 3, 7, 8, 9, 14, 15, 17 och 29 i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor skola från och med den 1 juli 1918 erhålla följande ändrade lydelse.

§ 3.

Kassans stadgar skola innehålla bestämmelser uti de i §§ 4—21 samt § 29 andra stycket här nedan berörda ämnen; och må dessa bestämmelser icke avvika från vad i nämnda paragrafer föreskrives.

§ 7.

Delaktighet i jordbrukskassan beräknas efter det antal hektar odlad jord, för vilket medlem vunnit inträde i densamma.

För ägare eller brukare av jord inom kassans verksamhetsområde må annan mark icke medtagas i beräkningen än den, han verkligen äger eller brukar inom området; dock att, om brukningsdel sträcker sig över gränsen för detta, delaktighet i kassan må kunna vinnas för brukningsdelen i dess helhet. Vid beräkandet av delaktigheten för sådan medlem må, intill ett sammanlagt antal av sextio hektar ängsmark, ströängar icke inräknade, en hektar sådan mark beräknas som en tredjedels hektar odlad jord och, intill ett sammanlagt antal av etthundratjugo hektar skogs- och betesmark, en hektar dylik mark räknas lika med en sjuandedels hektar odlad jord.

Är fastighet av ägaren upplåten åt annan till brukande, må ägaren ej vinna delaktighet för mer än hälften av fastighetens areal odlad jord på ovannämnda sätt beräknad.

Beträffande annan medlem än i andra stycket avses, skola stadgarna ange det antal hektar odlad jord, för vilket sådan medlem skall anses ingå i kassan.

I övrigt skall gälla, att ingen må kunna vinna inträde i kassan för mer än etthundra hektar odlad jord eller för större areal, än som motsvarar en tiondel av den sammanlagda areal, för vilken medlemskap i kassan vunnits; att vid beräkning av den areal, för vilken delaktighet må vinnas, område, som understiger en hektar, räknas för en hektar, och att jämväl i övrigt brutet tal utjämnas till närmast högre hela tal; att medlem icke må för samma brukningsdel vara medlem jämväl i annan jordbrukskassa; samt att stadgarna skola innehålla bestämmelser angående de jämkningar uti delaktigheten, som betingas därav, att medlem må hava upphört att vara ägare eller brukare av jord, varför delaktighet vunnits, eller att genom utträde av medlemmar den areal, för vilken han äger delaktighet, kommit att överstiga en tiondel av den sammanlagda areal, för vilken medlemmarna äga delaktighet i kassan.

§ 8.

Det högsta sammanlagda belopp, intill vilket medlem är berättigad att genom kassan erhålla lån, (medlems *lånerätt*) skall vara i stadgarna bestämt, och må med det undantag, varom här nedan i § 29 sägs, ej sättas högre än till tvåhundra kronor för varje hektar odlad jord, för vilken han äger delaktighet i kassan.

§ 9.

Beträffande medlemmarnas bidragsplikt och deras ansvarighet för kassans förbindelser skall särskilt iakttagas:

1:o) att medlems insats skall vara minst tio kronor för varje påbörjat tiotal hektar odlad jord, varför han vunnit inträde i kassan;

2:o) att medlemmarna skola vid behov vara underkastade uttaxering intill visst i stadgarna bestämt belopp för år räknat; samt

3:o) att medlems personliga ansvarighet icke må bestämmas lägre än till ett belopp, motsvarande en och en halv gång hans lånerätt.

§ 14.

De ändamål, för vilka lån må kunna av kassan lämnas medlemmarna, skola vara i stadgarna angivna och må ej vara andra än följande, nämligen:

a) inköp av:

1:o) för jordbruket nödiga eller nyttiga husdjur och maskiner;

- 2:o) utsäde;
- 3:o) foder- och gödselmedel samt torvströ;
- b) beredande av rörelsemedel i övrigt för jordbrukets drift under de tider av året, då fastighetens avkastning är lägst;
- c) beredande av medel för bedrivande av sådan binäring till jordbruket, vilken lämpar sig för egendomen;
- d) anläggande av vatten- eller avloppsledning eller anordning för gödsels tillvaratagande eller för ekonomiskt utnyttjande av jordbruks-egendoms tillgångar med vad därtill hör;
- e) anläggande av ängsvattnings eller förbättringsarbeten å redan befintlig sådan anläggning eller å hagmark eller annan betesmark;
- f) smärre grundförbättringar samt uppförande av smärre ekonomi-byggnader;
- g) skogsodlingsåtgärder av mindre omfattning;
- h) erläggande av insats för inträde i annan ekonomisk förening, som avser antingen beredande av tillgång till redskap och maskiner, som erfordras för jordbruket, eller utsäde eller foder- och gödselmedel eller torvströ eller avelsdjur, eller ock tillgodogörande av produkter av jordbruket eller någon dess binäring.

§ 15.

För tillgodoseende av lånebehov, som avses i § 14 under a) 2:o) och 3:o) samt b) och c), må kassan kunna med medlem öppna kreditiv-räkning eller löpande räkning till belopp, som efter prövning av föreliggande behov finnes skäligt.

För ändamål, varom i § 14 under d), e), f) och g) förmäles, må växelkredit icke användas.

I övrigt skall gälla, att för ett och samma ändamål växelkredit ej må anlitas under längre tid i en följd än nio månader; att lån, som kassan lämnar av medel, vilka den anskaffat genom upptagande av lån, ej må utlämnas på längre återbetalningstid, än den kassan själv åtnjuter; att, därest kassan är ansluten till centralkassa, åt samme medlem ej må utan medgivande av centralkassans styrelse utlämnas lån till sammanlagt belopp överstigande tio tusen kronor; samt att, därest kassan för egen räkning mottager insättningar på sparkasseräkning, minst sex tiondelar av de hos kassan insatta medlens sammanlagda belopp skall redovisas i sådan kassareserv, som omförmäles i § 17 här nedan, eller i lån å återbetalningstid, som ej överstiger ett år.

§ 17.

Utöver vad som följer av stadgandet i § 15 första stycket må kassan icke för egen räkning driva annan inlåningsrörelse än å sparkasseräkning. Ej heller må kassan å dylik räkning mottaga insättningar annat än från medlemmarna eller, i den mån dessa utgöras av ekonomiska föreningar, deras medlemmar.

Innan insatskapitalet uppgår till minst ettusen kronor, må sådan inlåningsrörelse icke påbörjas.

Å medel, som insätts å sparkasseräkning, må icke gottgöras ränta för högre belopp än tre tusen kronor av varje insättares tillgodohavande.

Ej må kassan ikläda sig skyldighet att återbetala på sparkasseräkning insatta medel annorledes än viss tid efter uppsägning; styrelsen dock lämnat öppet att, då sådant prövas kunna ske utan olägenhet, i särskilda fall medgiva utbetalning utan avvaktan på uppsägningstidens utgång.

Jordbrukskassa, som för egen räkning driver inlåningsrörelse, vare skyldig att i tillgångar, bestående av statens, allmänna hypoteksbankens, konungariket Sveriges stadshypotekskassas eller kommuners obligationer eller fordran hos bankinrättning, för vilken Kungl. Maj:t fastställt reglemente, eller hos godkänd centralkassa för jordbrukskredit, till vilken kassan är ansluten, redovisa kassareserv, som tillsammans med den ineliggande kassan motsvarar minst en tiondedel av insättarnas behållning. Pantsatt tillgång, som nu sagts, må härvid icke tagas i beräkning; dock att, där tillgången utgör säkerhet för avtalad kredit, som ej av kassan till fullo begagnats, den må beräknas till det belopp, som kassan enligt avtalet äger ytterligare utbekomma.

Nedgår kassareserv under vad nu är sagt, skall den, så snart det kan ske, åter uppbringas till föreskrivet belopp.

§ 29.

Till jordbruk hänföres i denna kungörelse även trädgårdsskötsel och annan därmed jämförlig verksamhet, som avser frambringande av kulturväxter.

För jord, som brukas på sätt, varom i denna paragraf är fråga, må lånerätten kunna förhöjas till fyrahundra kronor för varje hektar, dock, där jordbrukskassan är ansluten till centralkassa, endast efter samtycke av dennas styrelse och på de villkor ifråga om säkerhet, som nämnda styrelse bestämmer.

Bilaga II.

Förslag

till

Kungörelse om ändrad lydelse av §§ 4, 20 och 24 i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit.

Härigenom förordnas att §§ 4, 20 och 24 i kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit skola från och med den 1 juli 1918 erhålla följande ändrade lydelse:

§ 4.

Centralkassans verksamhetsområde skall vara sammanhängande och skilt från andra centralkassors. Det skall sammanfalla med gällande länsindelning och må ej omfatta mer än högst sex län.

§ 20.

Centralkassa må ej vinna godkännande från det allmännas sida med mindre till densamma äro anslutna minst tio jordbrukskassor och den har ett tecknat sammanlagt insatskapital av minst sex tusen kronor.

Är centralkassas verksamhetsområde avsett att omfatta mer än ett län, må godkännande ej lämnas med mindre nämnda område finnes vara lämpligen bestämt. Vid prövningen härav skall särskild hänsyn tagas därtill, att styrelsen må utan större svårigheter eller oskäligen kostnader kunna övervaka de anslutna jordbrukskassornas verksamhet. Ej heller må godkännandet lämnas, där från något av länen icke så stort antal jordbrukskassor som tio anslutit sig till centralkassan, såvida icke godkännandet tillstyrkts av detta läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

§ 24.

Godkänd centralkassa må ej idka annan rörelse än penningrörelse eller bereda lån åt andra än sina medlemmar.

Bilaga III.**Förslag**

till

Kungörelse angående rätt för centralkassa för jordbrukskredit att till medlemmar intaga andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

Med ändring av vad kungörelsen den 18 juni 1915 angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit innehåller häremot stridande förordnas, som följer:

§ 1.

Godkännande från det allmännas sida må ej vägras centralkassa för jordbrukskredit av anledning att enligt dess stadgar till medlemmar i densamma må kunna intagas andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor, därest i stadgarna finnas intagna bestämmelser i överensstämmelse med vad här nedan i §§ 2—6 stadgas.

Ej heller må, där nyssnämnda villkor iakttagits, godkännande vägras å sådan ändring i stadgarna för redan godkänd centralkassa, att till medlemmar i densamma må kunna intagas andra ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

§ 2.

Till medlem i centralkassan må ej intagas annan ekonomisk förening än sådan, vilkens styrelse har sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde, ej heller annan förening än sådan, vars medlemmar äro personligen ansvariga för dess förbindelser och som har till ändamål befordrandet av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binäringsutveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binäringsprodukter.

§ 3.

Det högsta belopp, intill vilket annan ansluten ekonomisk förening än jordbrukskassa skall vara berättigad att genom centralkassan erhålla lån (ekonomisk förenings *lånerätt*) skall vara i stadgarna bestämt och må ej sättas högre än till halva det belopp, varmed den ekonomiska föreningen ansvarar för centralkassans förbindelser, ökat med en tredjedel av det belopp, varmed föreningens medlemmar i sin ordning äro ansvariga för dess förbindelser.

§ 4.

Åt ekonomisk förening, som i § 3 avses, må, oavsett till vilket belopp dess lånerätt uppgår, icke, utan att särskild fullgod säkerhet ställes, genom centralkassan beredas lån till högre belopp, än som motsvarar en tjugondel av samtliga medlemmars i centralkassan sammanlagda lånerätt.

§ 5.

I låneförbindelse, vilken utfärdas av ekonomisk förening, som i § 3 avses, skall alltid finnas intagen bestämmelse, att lånet må av centralkassans styrelse uppsägas till inbetalning viss tid, ej överstigande sex månader efter uppsägningen, därest styrelsen finner sådant erforderligt för att centralkassan skall kunna nöjaktigt tillgodose de till dessamma anslutna jordbrukskassornas lånebehov.

§ 6.

I allt, varom ej i enlighet med ovan meddelade bestämmelser särskilt stadgats, skall ekonomisk förening, som i § 3 avses, vara såväl i fråga om rättigheter som beträffande skyldigheter likställd med till centralkassan anslutna jordbrukskassor.

§ 7.

Genom vad härovan stadgats göres ej ändring uti vad i § 20 av ovannämnda kungörelse den 18 juni 1915 föreskrives ifråga om det minsta

antal jordbrukskassor, som skola hava anslutit sig till centralkassa, för att denna må vinna godkännande från det allmännas sida, eller uti stadgandet i § 28 av samma kungörelse därom, att åt centralkassa lämnat godkännande kan återkallas, om antalet anslutna jordbrukskassor nedgår under tio och bristen ej inom viss tid fylles.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1918.
